

Naturskyddsföreningen
Järfälla

Utredning och förslag till bildande av områdesskydd för Stora Ängsnäs inom fastigheten Tomteberga 1:2 i Järfälla kommun

Blomning vid Stora Ängsnäs. Foto. Allan Edblom.

Förslag

Naturskyddsföreningen i Järfälla föreslår att Järfälla kommun bildar ett kommunalt biotopskyddsområde enligt 7 kap. 11 § miljöbalken av området Stora Ängsnäs. Motivering och avgränsning följer nedan i detta dokument.

Bild 1. Översiktsbild av Stora Ängsnäs läge i Kallhäll.

Bakgrund

Ängsmarken vid Stora Ängsnäs har hävdats som äng under en mycket lång period åtminstone sedan 1600-talet. I modern tid har hävden uteblivit men betesdjur från Molnsättra gård har tidvis betat området. I direkt anslutning till ängen finns en transformatorstation. Flera luftledningar utgår från stationen, bland annat en över ängsområdet.

I samband med att Vattenfall ville utvidga stationsområdet och markförlägga luftledningen vid Stora Ängsnäs har områdets stora biologiska värden uppmärksammats. Framför allt gäller det kärlväxter med en stor mångfald av typiska hävdgynnade växter. Här kan bland annat jungfrulin, blåsuga, låsbräken och kattfot nämnas. På grund av områdets höga naturvärden och genom samråd mellan Järfälla kommun och Vattenfall kunde stationsutbyggnaden ske inom befintligt verksamhetsområde. Dock har en ledning markförlagts genom delar av ängsmarken.

Områdesskydd

Från Naturskyddsföreningens sida anser vi att området ska skyddas på ett lämpligt sätt. Detta för att dels få ett långsiktig skydd för områdets naturvärden och dels för att få en lämplig skötsel genom en upprättad skötselplan. De mest lämpliga skyddsformerna är antingen naturreservat eller biotopskyddsområde, båda enligt miljöbalkens 7 kapitel om områdesskydd.

Att skydda Stora Ängsnäs som naturreservat är kanske det mest lämpliga. Som enskilt naturreservat är dock Stora Ängsnäs för litet. En tänkbar möjlighet är då att införliva området i de befintliga Molnsätra naturreservat eller Västra Järvafältets naturreservat.

En, troligtvis, administrativt enklare lösning men som ger ett lika starkt skydd är att bilda ett biotopskyddsområde. De områden som kan få denna status är, enligt miljöbalken, "mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda". Syftet med att skapa biotopskyddsområden är alltså enligt lagtexten för att skydda och upprätthålla de biologiska värdena. Naturreservat kan som bekant användas också för att skydda områden med höga värden för friluftsliv och kulturmiljö.

Beskrivning av området

Stora Ängsnäs ligger i Kallhäll i Järfälla kommun. Området är beläget mellan Rödklintsvägen i norr, Molnsätra gårds betesmarker i öst, Ängsnäs koloniområde i syd och E 18 väst. Stora Ängsnäs ingår i fastigheten Tomteberga 1:2. Fastigheten ägs av Järfälla kommun.

Bild 2. Flygbild över Stora Ängsnäs.

Gammal ängsmark

Stora Ängsnäs är en ängsmark med gamla anor. Ängen är en genuin äng som funnits sedan 1600-talet, se nedanstående kartbild. (Torpet är enl. L. Gustafsson j:r 1957 ett av de få skattlagda i socknen, omnämnt först 1600 och bebott till 1885). Husgrunder finns omedelbart öster om ängen liksom spår av gammal brukningsväg som gick från gamla Stockholm via Enköpingsvägen till Tomteberga. Vid korsningen, ca 100 m norr om ängen, fanns under en period en krog och torpet Rännarskedet, som kan ha fått sitt namn av att man bytte hästar där. Som framgår av kartan nedan (Bild 2.) från 1800-talet har inte marken väster Ängsnäs odlats, vilket innebär att ett kontinuerligt ängsbruk förekommit under århundraden. Det innebär också att marken heller inte har gödslats utan har utarmats på näringsämnen vilket är av stor betydelse för biologisk mångfald i allmänhet och hävdgynnade och konkurrenssvaga arter i synnerhet. Ängen ligger nära Molnsätra naturreservat och har, enligt föreningens kännedom, under de senaste åren hävdats genom bete av djur från Molnsätra.

Bild 3. Karta över markslag och nyttjande.

Mest värdefulla ängen i Järfälla?

Efter att den planerade exploateringen av Stora Ängsnäs blev känd har föreningen inventerat ängen. Inventeringen har fokuserat på kärlväxter men även översiktliga inventeringar har gjorts av insekter och svampar exempelvis. Vid inventeringarna har det påträffats mer än 140 arter av kärlväxter och över 60 arter av ryggradslösa djur (insekter mm). Fynden är rapporterade till artdatabasen Artportalen (SLU). Tillsammans med vanliga ängsblommor finns även hävdgynnade växter som minskar i hela landet på grund av igenväxning. Några

växter och även insekter är också rödlistade. Några intressanta kärlväxter är jungfrulin, kattfot, spåtistel, låsbräken, blåsuga, darrgräs, backsmörblomma, ängsvädd och backnejlika. Bland insekter kan mindre bastardsvärmare och sexfläckig bastardsvärmare samt skogsnätfjäril nämnas.

Tuva är Jordbruksverkets inventeringsprojekt av ängsmark. De senaste inventeringarna gjordes 2012. Naturskyddsföreningen har selekterat Järfälla kommuns inventerade ängar och lagt till Stora Ängsnäs efter samma kriterier och vid en jämförelse är Stora Ängsnäs den värdefullaste ängen.

Ängen ligger också i det spridningssamband som finns mellan Görvälns naturreservat och Järvafältets naturreservat. Spridningssambandet är markerat som ett ädelskogssamband och omedelbart öster ängen finns ett antal ekar i olika åldersstadier. Detta tillsammans med ängens värdefulla flora och insekter talar för att ängen bör bevaras för att spridningssambandet skall bibehållas.

Uppfyllande av beslutade miljömål

Enligt två av riksdagens beslutade Miljömål: ”Ett rikt växt- och djurliv” samt även ”ett rikt odlingslandskap” anges följande: Miljökvalitetsmålet anger att odlingslandskapet ska vara öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slåtterängar som erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växter och djur. Naturtyper som är knutna till odlingslandskapet ska ha gynnsam bevarandestatus och biologiska värden och kulturmiljövärden som uppkommit genom långvarig skötsel ska vara bevarade eller förbättrade. Det är svårt att utifrån detta fastställa hur mycket som behövs men nuvarande arealer behöver öka.

I kommunens miljömål anges att ”Arealen biologiskt värdefull mark inom befintliga grönområden som genom vård och tillsyn behåller eller ökar sina värden ska senast 2020 ha ökat med 20 procent med 2009 som referensår”. Om kommunen genomför den planerade exploateringen kommer inte detta effektmål eller kommunens bidrag till Miljömålen att uppnås.

Ett formellt och långsiktigt skydd av Stora Ängsnäs med sin stora biologiska mångfald anser naturskyddsföreningen bidra bland annat till att Sverige uppfyller de nationella miljökvalitetsmålen ”Ett rikt odlingslandskap” och ”Ett rikt växt- och djurliv”, samt

åtaganden enligt EU:s Art- och habitatdirektiv, Konventionen om biologisk mångfald och Europeiska Landskapskonventionen. Självklart bidrar det i allra högsta grad till att uppfylla kommunens egna miljömål avseende biologiskt värdefull mark behåller eller ökar sina värden.

Sammanfattande motivering för långsiktigt skydd

Naturskyddsföreningen anser att ängen måste skyddas av följande skäl:

1. Att ängen har brukats under flera hundra år och Stora Ängsnäs är därmed Järfällas mest värdefulla äng med över 140 växtarter och mer än 60 arter av ryggradslösa djur (insekter mm). Inventeringarna är översiktliga och fler arter kan tillkomma.
2. En Jämförelse av Stora Ängsnäs med Jordbruksverkets inventering (TUVA) av ängar i Järfälla utfaller till Stora Ängsnäs fördel.
3. Kulturhistoriska värden. Stora Ängsnäs är bebyggelse lämningar bestående av husgrunder, källargrop och röjningsrösen. Bebyggelse lämningarna är förklarade som fornlämning (eller eventuellt fornlämningsförklaring).
4. Stora Ängsnäs utgör en viktig del av spridningssambanden mellan Görvälns naturreservat, via Kallhällsparken, Ulvsättra till Molnsättra och Järvafältets naturreservat.
5. Ett formellt områdesskydd bidrar till att uppfylla riksdagens och kommunens miljömål.

Naturskyddsföreningen i Järfälla

Bilagor:

1. Utdrag från Artportalen
2. Sammanställning av ängsmarker i Järfälla enligt Jordbruksverket (TUVA), 2 sidor

Föreningen har dokumentera ängens värden genom inlägg på vår hemsida.

Naturskyddsföreningen
Järfälla

<http://jarfalla.naturskyddsforeningen.se/2015/06/11/inventeringen-gav-besked-jarfallas-vardefullasteangsmark-hotas-av-transformatorstationsflytt/>

<http://jarfalla.naturskyddsforeningen.se/2015/06/25/inventeringen-av-torrangen-soder-rodklintsvagen-gavbesked/>

<http://jarfalla.naturskyddsforeningen.se/2015/07/23/brada-dagar-i-angens-barnkammaren-pa-stora-angsnas/>